

Delegation – ur ett miljörettsligt perspektiv

Det svenska straffsystemet bygger på principen att endast fysiska personer kan begå brott och straffas för dessa. Juridiska personer, t.ex. aktiebolag, handelsbolag m.fl., kan dock drabbas av andra slags sanktioner. Exempel på sådana är inom miljöområdet företagsbot, miljösanktionsavgift, förverkande, indraget tillstånd samt skadeståndskyldighet för skador som verksamheten orsakar.

Vid överträdelse av miljöstraffrättsliga bestämmelser drabbar ansvaret ofta personer i företagsledande positioner, t.ex. styrelsemedlemmar eller verkställande direktör, på samma sätt som om han/hon personligen utfört handlingen även om den utförts av någon anställd. I många fall framstår en företagsledares skyldighet att i detalj övervaka verksamheten som orimlig. Rättsordningen har till viss del beaktat denna orimlighet, varför arbetsuppgifter, och därmed sammanhängande straffrättsligt ansvar, kan delegeras nedåt i verksamheten. För att en delegation av arbetsuppgifter med straffrättsligt ansvar ska kunna göras gällande krävs dock att den uppfyller vissa kriterier. Nedan följer en kort sammanställning av dessa kriterier.

För att befria den företagsledande personen från arbetsuppgifter och därmed sammanhängande straffrättsligt ansvar krävs för det första att det föreligger ett *klart och otvetydigt behov* av delegation. Så kan t.ex. vara fallet när företagets verksamhet är omfattande och svår att övervaka eller när företagsledaren saknar den särskilda kunskap som behövs inom det berörda ansvarsområdet.

Den som erhåller delegation måste även ha en *självständig ställning* gentemot företagsledningen samt ha de *ekonomiska resurserna* att genomföra förändringar i verksamheten. Personer som intar en tillräckligt självständig ställning är vanligtvis t.ex. platschefer och produktionschefer.

Vidare krävs att den till vilken arbetsuppgifter och därmed sammanhängande straffrättsligt ansvar delegeras har sådan *kunskap och kompetens* som gör det möjligt för denne att fatta korrekta beslut. Det ska särskilt poängteras att det åligger den delegerande företagsledaren att tillse att den till vilket arbetsuppgifterna delegeras har tillräcklig kompetens, t.ex. genom att kontrollera utbildning och arbetslivserfarenhet samt genom att erbjuda möjlighet till löpande vidareutbildning.

Slutligen krävs att delegationen är *tydlig*. Det måste således klart framgå vem som bär ansvaret i olika situationer. Den som erhåller en delegation måste även upplysas om att delegationen innefattar straffrättsligt ansvar.

Alla kriterier enligt ovan måste vara uppfyllda, annars anses inte delegationen ha skett med straffrättsligt befriande verkan och det straffrättsliga ansvaret kvarstår då hos den delegerande.

Det ska dock påpekas att även om förutsättningarna för delegation är uppfyllda kan den delegerande bli ansvarig om han/hon misstänkt eller haft anledning att tro att den har som erhållit delegationen inte kan uppfylla de ovan nämnda kraven eller på annat sätt agerat felaktigt. Den delegerande har således ett fortlöpande tillsynsansvar.

Åklagaren står ofta inför en problematisk uppgift när det gäller att fastställa vem eller vilka som bär det straffrättsliga ansvaret för miljöbrott som begås inom företagsverksamhet. Ofta krävs omfattande undersökningar av t.ex. delegationer, instruktioner och kompetens hos företagsledningen samt på andra nivåer inom företaget. På Delphis miljörättsavdelning i Malmö har vi dock märkt en ökad tillströmning av ärenden där åklagare har valt att väcka åtal för miljöbrott mot verkställande direktörer, dvs. att det i många av fallen föreligger otillräckliga och därmed icke straffrättsligt befriande delegationer varför åklagaren åtalar den som är högst upp i delegationskedjan.

Advokat Erica Nobel och biträdande jurist Mikael Svegländ